

Faktileht:

Inimõiguste Nõukogu – üldine perioodiline ülevaatus

„Teie esimeseks aastapäevaks juunis peaks nõukogu ja selle üldised perioodilised ülevaatused juba täie hooga töötama. See protsess aitab edendada ja kaitsta inimõigusi ka maailma kaugeimates nurkades.” – ÜRO peasekretär Ban Kimoon

Üldine perioodiline ülevaatus (*Universal Periodic Review*, UPR) on ainulaadne protsess, mille eesmärk on kõigi 192 ÜRO liikmesriigi inimõiguslaste andmete analüüs iga nelja aasta tagant. UPR on Inimõiguste Nõukogu egiidi all toimuv riikidevaheline protsess, mis annab riikidele võimaluse näidata, milliseid meetmeid nad on rakendanud inimõiguste olukorra parandamiseks ja inimõigustega seotud kohustuste täitmiseks. UPR on üks tähtsamaid Inimõiguste Nõukogu vahendeid ning selle eesmärk on tagada riikide võrdne kohtlemine inimõiguste olukorra hindamisel liikmesriikides.

UPR loodi ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga nr [60/251](#), millega pandi alus Inimõiguste Nõukogule. Tegemist on koostööprotsessiga, mille käigus viiakse 2011. aastaks läbi kõigi liikmesriikide inimõiguslaste andmete ülevaatus. Senini ei ole maailmas sarnaseid üldisi ülevaatemehhanisme välja töötatud. UPR on hiljuti loodud Inimõiguste Nõukogu üks tähtsamaid üksusi, mis tuletab riikidele meelde nende kohustust täielikult austada ja rakendada kõiki inimõigusi ja põhivabadusi. Selle protsessi põhieesmärk on parandada inimõiguste olukorda kõikides riikides ja pöörata tähelepanu inimõiguste rikkumisele mis tahes riigis.

Eesmärgid

- pöörata tähelepanu inimõiguste rikkumisele kogu maailmas
- parandada inimõiguste olukorda kõikjal
- innustada riike täitma inimõigustega seotud kohustusi ja vastutust
- anda hinnang riikides toimuvale positiivsele arengule ja tekkivatele probleemidele
- tõsta riikide suutlikkust tagada inimõigused igapähele
- pakkuda riikidele vajadusel tehnilist abi
- jagada parimaid tavasid riikide ja teiste sidusrühmade vahel

Protsessi kirjeldus

- kõiki ÜRO liikmesriike hinnatakse iga nelja aasta tagant
- igal aastal hinnatakse 48 riiki
- kõiki Inimõiguste Nõukogu liikmesriike hinnatakse nende liikmesuse perioodi jooksul
- ülevaatused viiakse läbi UPRi töörühmas, mis koosneb 47 Inimõiguste Nõukogu liikmest
- UPRi töörühm koguneb kahenädalastele istungjärkudele kolm korda aastas
- töörühma istungid toimuvad ÜRO Genfi peakorteris *Palais des Nations*'is
- iga ülevaatus korraldamist juhib loosiga valitud kolmest liikmesriigist koosnev *troika*, kes toimib ülevaatusereportöörina

Ülevaatus ajakava

- 21. septembril 2007 võttis ÜRO Inimõiguste Nõukogu vastu [kalendri](#), mis määras 192 ÜRO liikmesriigi ülevaatusjärjekorra UPRi esimeseks nelja-aastaseks tsüklikuks
- UPR töörühma esimene ja teine istungjärg toimusid 2008. aasta aprillis ja mais.

Ülevaatus alus

- Iga riigi ülevaatus aluseks on kolm aruannet:
 - hinnatava riigi enda koostatud aruanne (riiklik aruanne), mis sisaldab teavet saavutuste ja parimate tavade, probleemide ja puudujääkde, ning samuti kitsaskohtade kõrvaldamiseks välja töötatud riiklike prioriteetide kohta
 - inimõiguseksperptide ja -rühmade aruanded ([eriprotseduurid](#)), inimõiguslaste lepinguorganite ja muude ÜRO foorumite aruanded
 - valitsusväliste organisatsioonide, riigisiseste inimõigusorganisatsioonide ja muude sidusrühmade aruanne

- Ülevaatuse eesmärk on hinnata, mil määral hinnatav riik täidab talle järgmiste dokumentidega seotud inimõigusi käsitlevaid kohustusi:
 - ÜRO põhikiri
 - inimõiguste ülddeklaratsioon
 - inimõigusi käsitlevad õigusaktid (paktid, konventsioonid ja muud lepingud), milles hinnatav riik osaleb
 - hinnatava riigi vabatahtlikud lubadused ja kohustused
 - kohaldatav rahvusvaheline humanitaariõigus

Ülevaatuse koostamine

- töörühmas toimub hinnatava riigi ja Inimõiguste Nõukogu vaheline arutelu
- tulemusliku dialoogi tagamiseks võib *troika* arutelu käigus riigile edastada teistelt riikidelt eelnevalt laekunud küsimusi
- ülevaatuse protsessis (sealhulgas ka aruteludel) võivad osaleda kõik 192 ÜRO liikmesriiki. Muud asjakohased sidusrühmad, näiteks valitsusvälised organisatsioonid või riigisisesed inimõigusorganisatsioonid, võivad osaleda kokkuvõtvatel töörühma istungjärgudel
- igale hinnatavale riigile on töörühmas ette nähtud kolmetunnine kokkuvõttev istungjärg. Pärast kokkuvõtet toimub poole tunni jooksul hinnatava riigi aruande vastuvõtmine töörühmas
- kui *troika* on UPRI töörühmale aruande esitanud, kinnitab töörühm aruande

Tulemuse kinnitamine

- hinnatava riigi ülevaatusele järgneval Inimõiguste Nõukogu korralisel istungjärgul on ette nähtud aeg (kuni 1 tund) iga ülevaatuse tulemuste aruteluks
- neil plenaaristungitel ja UPRI ülevaadete arutelus võivad osaleda liikmesriigid, vaatlejariigid, valitsusvälised organisatsioonid ja muud sidusrühmad
- lõpliku kinnituse ülevaatusele annab plenaaristungil kogu Inimõiguste Nõukogu liikmeskond

Ülevaatuse järelkontroll

- UPRI järelduste rakendamine on peamiselt hinnatava riigi, aga vajadusel ka teiste sidusrühmade ülesanne
- teise tsükli jooksul (2012–2015) toimuva järelkontrolli eesmärk on kontrollida eelmises ülevaatuses esitatud soovitude täitmist
- hinnatava riigiga koostöös ja selle nõusolekul aitab rahvusvaheline üldsus riiki ülevaatuse soovitude ja järelduste täitmisel, eelkõige suutlikkuse tõstmise ning tehnilise abi osas
- UPRI tulemuste arutelul teeb Inimõiguste Nõukogu otsuse, kas ja millal on vaja hinnatava riigi olukorda uuesti kontrollida

Koostöö üldise perioodilise ülevaatusega

- kui riik ei täida UPRI soovitusi, vaatamata kõikidele nõukogu koostöö edendamise püüdlustele, rakendab nõukogu kohaseid meetmeid koostöö jätkuval puudumisel kõnealuse riigiga

*** *

ÜRO Inimõiguste Ülemkomissari Büroo, 2008. aasta november